

ЗОРАН ЂЕРИЋ

## ДВЕ НЕОБЈАВЉЕНЕ ПЕСМЕ

### ПОЕЗИЈА И ДУХ ЛАЗЕ КОСТИЋА

први пут сам се сусрео  
са духом Лазе Костића  
у Венецији на железничкој  
станици Местре излазио сам  
из воза који је настављао  
даље копном  
у правцу Француске  
кад ме је нешто  
снажно  
повукло за косу окренуо  
сам се спреман да  
опсујем па чак  
и да се потучем  
са дрзником који  
усуђује се  
да ме почупа  
али није то била  
чак ни женска рука  
моја Делила превара  
и ноћ учинило ми се  
ваљда од журбе  
и умора  
дугог путовања

дуго сам чекао воз  
који ће ме одвести

до града на води  
био сам чудесно  
повезан са копном  
лежећи на огромној  
каменој клупи ошамућен  
вредином узбуђен  
близином мора и тог града  
чије стубове његови таласи  
запљускују

десетак минута касније  
укрцавам се у поспану  
композицију нервозан  
због пртљага који ми је  
отежао од умора  
Лаза Костић се појављује  
у лику кондуктера у том  
возу који има само две  
станице – прву  
и последњу

у тренутку када се чврсто  
тло измакло а под локомотивом  
зашумела вода непрегледна  
тамна  
обратио ми се  
српски:  
још није потонула  
Венеција!  
разумео је моје  
нестрпљење  
карту није тражио  
као да није желео  
да ми поништи  
могућност  
повратка

стигао сам пред поноћ  
у Венецију железничка  
станица је велика спаваоница:  
у врећама на душецима  
на станичном степеништу  
и клупама – спавају

они којима је хотелски  
смештај прескуп  
одлучујем се ипак  
да потражим  
какав хотелчић

у ово време врата  
многих хотела за чије  
кваке посежем су  
закључана  
ипак проналазим  
одговарајући смештај  
све је пристојно: цена  
велика соба са купатилом  
кревет поглед на трг чесма  
која ће ме успављивати  
и будити својим жубором  
наредних дана  
и ноћи

Венеција не леже  
али и не устаје рано  
одговор је на моје  
чуђење што су до 9  
часова ујутру радње  
затворене а улице  
пусте  
господин који ми је  
то рекао на чистом  
српском језику  
одевен је старински  
али отмено – одело  
од скупог штофа  
доброг кроја  
и ваљане израде  
кошуља чиста  
бела уштиркана  
врат раздрљен  
једино је коса  
мало раштркана  
и бркови  
делује младолико  
због општег држања

и погледа  
мада би могао да има  
и шездесет година  
разгледа књиге  
на енглеском и француском  
расуте по тезгама  
вајка се што нема више  
издања на латинском  
и старогрчком: зар су то  
књиге (litterarius  
litterate) данас непотребне?

не уmem да му одговорим  
збуњен и самом појавом  
он користи моје несналажење  
па ме узима подруку  
и води до рибарнице  
пролазимо између тезги  
мириси свеже рибе  
и шкољки увлаче ми се  
у одећу и косу  
идемо према Риалту  
па преко Трга Светог Марка  
до кафане под сводовима  
који нуде хладовину  
освежавајуће напите  
и звуке пијанина  
и контрабаса  
наручујемо две кафе  
кад стигне рачун  
цифра подиже на ноге  
мог партнера који  
узгред  
своју шољицу  
није ни такнуо:  
срамота! које цене!  
то некада  
није било  
тако

ту под копитима  
коња Св. Марка  
очи у очи

са каменим лавовима  
такво задовољство  
има своју цену

господин с којим сам  
у друштву прича пуно  
и неповезано  
не поверава ми се  
већ као да ме упозорава  
на одређене ствари  
и догађаје  
оно што ми саопштава  
стиже из неког  
другог света  
читав век нас дели  
али не раздваја већ  
спаја на неки  
волшебан начин  
слушам га  
као да листам речник  
помало архаичног  
језика препун  
каламбура и несмислица:

мамне танке домишљанке  
израиљке израјанке

сад тек препознајем  
ко је тај  
и о чему ми пева  
(а не говори  
као што сам  
претпостављао)  
у некој другој ситуацији  
на неком другом месту  
уплашио бих се  
побегао  
или не бих поверовао  
да видим духа  
али у Венецији  
која је сва нестварна  
једна велика авет  
где сваки лик прати

сенка  
као што свака светла  
страна има своју  
тамну  
такво откриће  
причињава ми радост

библијска легенда  
из уста Лазе Костића  
била је тог лета  
и моја коб  
моја судбина  
затечен  
био сам Самсон  
под ступовима храма:

у тамници је сужањ  
окован  
у тамници је глава  
народа  
у тамници је снага  
народа  
у тамници му судац  
богодан

љубав је та тамница  
у којој смо заточени  
мржња је наш оков  
обе су и наша снага  
и наша немоћ  
обећавају али и  
обеснажују

и сам сам спознао  
да је душа отровница  
која ме обмањује  
пољупцима  
бриди ме без ње  
у безњеници  
годи ми угађа  
али и гуши ме њено  
тамно млеко којим ме

доји у танким млазевима  
јер сам гладница  
али и млекозаборавац

У Венецији, у лето 1990.

## ПОЕЗИЈА И ТУРИСТИЧКО ПУТОВАЊЕ

Поновно успостављање железничког саобраћаја са Далмацијом била је прилика да резервишем кушет до Сплита, стигнем тамо на ручак и пиће код пријатеља, и, као што је то некад бивало, креном даље пут мора. Друго познанство, београдско, резултовало је укрцавањем на брод за острво Корчулу. Нисам се осећао као туриста, више као пират, који је кренуо у ново „освајање”, свестан да оно што је за мене било ново, одавно је већ било освојено.

Јадранско море је 800 км дуг залив Средоземног мора, увучен између Апенинског и Балканског полуострва и окружен планинским ланцима, преко чијих је превоја од најстаријих времена одржаван контакт Леванта са средњом и северном Европом. Источна, балканска обала, знатно је разуђенија од западне, па је због заштићених увала и канала била посебно привлачна за рану пловидбу бродовима на једра и весла. За такву навигацију биле су најповољније временске прилике лети, кад су ветрови довољно снажни, нема олуја, нити узбурканог мора и дуготрајних киша. Тада се ветрови правилно измењују с мора и са копна,

па се сморац – маестрал,  
дувајући са запада, појављује  
у 80% летњих дана. Таласи  
не прелазе висину од 1,5 м,  
док зими могу бити и виши од 8 м.

Дуж источне обале Јадрана  
пловило се још од најстаријих  
времена на путу од Отранта  
према северном Јадрану, а том  
рутом је ишао и тзв. Јантарски  
пут којим се природна смола  
од Северног мора и Балтика,  
преко Чешке и Алпа, допремала  
до Јадрана и даље до Леванта.  
На том путу, у средњем делу  
Јадрана, у групи средњо-  
далматинских острва,  
пружа се од истока према  
западу око 40 км дуго,  
пошумљено острво Корчула.  
Источним крајем на 1,5 км  
приближава се Пељешцу, а на  
западу је од Хвара, с којим  
паралелно лежи, удаљено  
16 наутичких миља. Од средњег,  
уздигнутог дела острва, спуштају се  
према истоку и западу низови  
крашких удолина с плодним  
пољима. Клима је богата и угодна,  
слична Грчкој и оној на Сицилији:  
лета сува и топла, док се зими  
смењују кишно (јужно) време с  
хладним и ведријим (бурним)  
данима; са 1000 мм кише и  
2700 сунчаних сати.

Град је до XIX века био опасан  
зидом, ојачан кулама. На  
средишњем месту је катедрала  
са звоником. Ова затворена  
и упечатљива урбана композиција  
приметна је до данас, мада не и

сачувана у некадашњем облику. Многе зграде су порушене, напуштене, док су преостале већином адаптиране, осавремењене за живот и туризам. Случајност, или нешто друго, свеједно, имао сам прилику да боравим у једној која је сачувала аутентичност: коноба у приземљу, собе на спратовима и кухиња (с дневним боравком) у поткровљу. Коноба је некад била спремиште, радионица. Испод ње је у стену укопана цистерна за скупљање кишнице. Отежана вентилација компензована је уским профилом улице која поспешује циркулисање ваздуха уздужно и тако „усисава” ваздух из просторије преко прозора.

Већина улица је широка око један сежањ (2,1–2,3 м). Просечна ширина блокова међу улицама је нешто више од шест сежања, око 13 м. Балкони, премошћења, стубишта, конзоле и картуше грбова оплемењују прочеља, обогаћују уличну перспективу, доприносе атрактивности улица.

Постојале су две компоненте градске структуре: лаичка и религијска, а улична мрежа је била по систему „рибље кости”. Према првом катастарском плану у граду је било 330 грађевинских јединица. Кад издвојимо јавне

и сакралне објекте: кнежев двор, житница, већница, цркве и свештеничке куће, остаје 310 стамбених делова на око 3 ха – где је, некад, максимално, могло да живи 2500 становника. Данас, наравно, није тако, осим у летњем периоду, када се домаћем становништву придружују бројни туристи.

Од XVII в. почиње се развијати Варош, део града изван зидина, на превлаци где су од давнина била бродоградилишта, а на западу, од XV в. Доминикански самостан, с ветрењачом подигнутом 1667. године, на рту пред њим.

Према корчуланским изворима, овде се, 1254. године, родио Марко Поло, чувени венецијански морепловац, који је открио Кину и Монголију. Други писани извори бележе податак да је 1298. Године, Марко Поло учествовао у поморској бици Венеције против Ђенове, код Корчуле, и после пораза, утамничен у корчуланској тамници. Кула још постоји, као и мермерна плоча са овим податком. Овај славни Корчуланац, умро је 1324. године у Венецији. У његову част Кинези су изградили велики камени мост дуг 250 м, са 489 камених лавова. Трагајући за пореклом породице Поло, историчари

су дошли до Корчуле, где је  
такво презиме постојало  
још у XIV в. Касније се  
додаје Де Поло, па је то  
данас корчуланска породица  
Деполо. Кад је порекло  
имена у питању, истиче се  
и то да и Венеција и Корчула  
имају истог заштитника – Св.  
Марка Јеванђелисту. Отуда и  
име будућем морепловцу, кога  
сада и један и други град  
својатају. Постоји у Корчули  
кућа, с кулом Марка Пола,  
запуштена, рушевна, али која,  
без обзира на то, и даље  
привлачи туристе.  
Сасвим случајно био сам  
сведок, јер сам становао  
управо у улици Марка Пола,  
две куће удаљен  
од наводно његовог  
родног дома. То, наравно,  
није сметња туристичком  
савезу, хотелима, ресторанима,  
посластичарницама  
да се послужују његовим  
именом и тако добијају  
на атрактивности.

Дом некад славног корчуланског  
песника, Петра Канавелића (1637–1713),  
сада је рибљи ресторан. Ништа чудно,  
кад су и некадашње одбрамбене куле  
претворене у дискотеке и кафиће.  
Нису више употребљиве чињенице  
да су Корчулу посетиле славне  
личности српске историје и културе.  
Вук Ст. Карацић је 29. 4. 1841. био  
у Дубровнику, Оребићу и на  
Корчули. Путовао је у друштву  
два руска дворска саветника,  
паробродом „Далмат”. Дочекали

су га Људевит Гај и Антун Мажуранић.  
Свега неколико сати, али за историју  
значајних, на овом острву и граду  
провео је краљ Александар I  
Карађорђевић, 1925. године.  
Пар година касније, у обиласку  
јадранских плажа, Милош  
Црњански је посетио и Корчулу,  
дивећи јој се у својим репортажама.

И сам странац (сасвим ми је  
одговарала сенка), уживао сам  
у винима („Грк” и „Пошип”),  
уз рибе на граделе, јагњеће  
и козје месо под пеку (сач),  
бродет, или слаткише:  
цукарине, клашуне, хроспуле...  
А ту је и морешка –  
витешки плес са мачевима,  
симболично сукобљавање добра  
и зла, да би, на крају, добро  
извојевало победу.

Корчула, јул 2006.